ನಾಣ್ಯಗಳ ಇತಿಹಾಸ

ಶ್ರೀ ಡಿ. ಆರ್. ಶಹಾ
ಕನ್ನಡಾನುವಾದ : ಡಾ|| ಶಿವಗೌಡ ಬಾ. ಪಾಟೀಲ

ನಮ್ಮ ದಿನನಿತ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಮಹತ್ವ ಬಹಳವಿದೆ. ಹಣವು ದೇಶದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಳಗಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನವು ವ್ಯರ್ಥ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳ ವಿನಿಮಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಳಿಗೆ ಕಾಳು ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಳಿಗೆ ದನಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಬರಬರುತ್ತ ಲೋಹದ ಒಂದು ತುಣುಕನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬಳಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳ ಕೊರತೆ ಇದ್ದಾಗ ಧಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ದನಕರುಗಳ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಧಾನ್ಯ ಕೂಡ ಕೆಲದಿವಸಗಳ ನಂತರ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದನಕರುಗಳೂ ಕೂಡಾ ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳಿಂದ ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರಂತೆ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ದುಬಾರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೭-೮ನೇ ಶತಮಾನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಳಕೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತು ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಇದ್ದವು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರ ಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಳಕೆ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳುವುದೂ ಕಾಲ್ಪನಿಕ.

ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹುಂಡಿಯ ರೂಪದ ಅಥವಾ ಲೋಹದ ತುಣುಕುಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಗುರುತನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಅದನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಸು ತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಂಚ್‌ಹೊಡೆದ ಅಂದರೆ ತೂತು ತೆಗೆದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬಂಗಾರ ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಚಕ್ರ, ಗುಡ್ಡ, ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ದಂಡ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಲೋಹದ ತುಣುಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವು ಚೌಕಾಕಾರದವು ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ವರ್ತುಲಾಕಾರದವು ಇರ ಬಹುದಿತ್ತು. ಇವು ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯಉಂಟು. ಇತ್ತೀಚಿಗಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಭಾರತದ ಹೊರಗೂ ಇಂಥ ನಾಣ್ಯಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಪ್ರಾರಂಭ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಳಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಚಲಾವಣೆ ಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಇದ್ದವು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ತಾರೆ, ಖಡ್ಗ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಚಕ್ರ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಕುಲದೈವದ ಚಿತ್ರ ಇದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ಆಕಾರವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಕೂಡಾ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ

ತಕ್ಕಂತೆ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಮುದ್ರೆ ಮತ್ತು ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಗುಡ್ಡ, ಗಿಡ, ಖಡ್ಗ ಬಾಣ ಮುಂತಾದ ಗುರುತುಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳು ಆಳಿ ಹೋಗಿವೆ. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು, ಕಾಕತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ, ಹೊಯ್ಸಳ, ಚಾಳುಕ್ಯ, ಪಲ್ಲವ, ಕದಂಬ ಮುಂತಾದ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಕದಂಬರ ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಿಂಹ, ಕಮಲ, ಹನುಮಾನ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಲಿ, ವೇದಿ (ಯಜ್ಞದ ಪೀಠ), ಆನೆ (ಉಜ್ಜಯನ)ಮುಂತಾದ ಚಿಹ್ನಗಳಿದ್ದವು. ಯಾದವರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ನೃತ್ಯ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣ, ಶಂಖ, ಸಿಂಹಗಳಿದ್ದವು. ಇವರು ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತರಿದ್ದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಂಹಾರೂಢ ಚಾಮುಂಡಿ, ಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇವಿ ಭಕ್ತಿಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ (ಸಿಂಹ), ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಪಲ್ಲವರ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ವೃಷಭ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಅದರಂತೆ ಅವರ ಕಾಲದ ತಾಮ್ರ ಪಟದ ಮೇಲೆಯೂ ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ನಕ್ಷತ್ರ, ಡೋಣಿ (ನಾವೆ), ಆನೆ, ಮೀನು ಹಾಗೂ ಮುತ್ತಿನ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಪಲ್ಲವರ ಜಲ ಮಾರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಳಿದವರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂಜಾವೂರಿನ ಚೋಳ ಮನೆತನದ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇದು ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಆಳಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ವಾದ್ಯ, ಮನುಷ್ಯ ತ್ರಿಶೂಲಧಾರಿ ಅರಸು, ಮುರಲೀಧರ ಕೃಷ್ಣ, ಸಮಯ (ದೀಪ), ಮೀನಿನ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವರು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಾಸ್ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಂಗ್ಲರು ಇದನ್ನು ಕ್ಯಾಶ್ ಎಂದು ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡಿದರು. ಕೇರಳೀಯ ಚೇರರ ನಾಣ್ಯಗಳು ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಇದ್ದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ, ಖಡ್ಗ, ಚೌಕೋನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಹ್ನೆ, ರಾಜದಂಡ, ಹೂವು, ಮೀನು ಮುಂತಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಲಿಪಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಸ್ಥಳ, ಕಾಲಮಾನ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಧುರೆಯ ಪಾಂಡ್ಯ ರಾಜ್ಯರ ಮನೆತನೆದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಾಮ್ರದವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಗಿಡದ ಚಿತ್ರ, ಮೀನು, ಸಮಯ (ದೀಪ) ಮತ್ತು ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು.

ಈ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಒಳ್ಳೆ ಊರ್ಜಿತಾವಸ್ಥೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆಗ ೧೪ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ (ಇಸವಿ ೧೩೩೬-೧೫೬೫) ಸುಮಾರು ೨೨೯ ವರ್ಷಗಳ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗಮ, ಸಾಳ್ವ, ತುಳುವ ಈ ರಾಜ್ಯ ಮನೆತನಗಳು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದವು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂಗಾರ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದರು. ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಉಮಾ ಮಹೇಶ್ವರ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ಮುಂತಾದವು ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಸುವರ್ಣ ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ ಸಹಿತ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಹಲವು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಗರುಡ ಮತ್ತು ವರಾಹ ಹಾಗೂ ನದಿ ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ಒಡೆಯರ ಬೆಳ್ಳಿನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಚಾಮುಂಡಿದೇವಿಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆ ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ ಇವರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆನೆಯೇ ಚಿತ್ರ ವಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆ ನಿಜಾಮರ ಆಸಫ್‌ಜಾಹೀ ಸಂಸ್ಥಾನವು ದೊಡ್ಡದಿತ್ತು. ಅವರ ಹಲವು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಾರಮಿನಾರಿನ ಚಿತ್ರವಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು.

ತಿರುವಾಂಕೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಧಾನಿ ಮೂಲ

ದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವೇಂಡ್ರಮ್ ಅಂದರೆ ತಿರುವನಂತಪುರ. ಈ ರಾಜರು ಪದ್ಮನಾಭ ಸ್ವಾಮಿಯ (ವಿಷ್ಣು) ಭಕ್ತರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಶಂಖ ಚಕ್ರಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬಂದರೆ, ಬಹಮನಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನುಳಿದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಜರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕುರಾನಿನೊಳಗಿನ ಸುಭಾಷಿತ ಮತ್ತು ಕಲ್ಮಾ ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಬಾದಶಹನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಫಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಮೊಗಲರ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಮಾಹಿತಿಯು ಇದ್ದು ಯಾವ ಟಂಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಹ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಮೂಲ ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ 5 ರಾಜಗಳಾದವು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ನಾಣ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು "ಮೋಹರ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಬಹಮನಿ ಹಾಗೂ ಮೊಗಲಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ "ಜುಲೂಸ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿತ್ತು. ಇದು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಲ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. "ಜುಲೂಸ" ಅಂದರೆ ರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ನಾಣ್ಯದ ಕಾಲ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಅನೇಕ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುರಾನ್‌ನಲ್ಲಿಯ ಕಲಮಾ ಮತ್ತು ಬಾದಶಹಾನ ಗುಣಗಾನವು ಫಾರಸಿ, ಅರೇಬಿಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮರಾಠಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉದಯಿಸಿದ ನಂತರ, ಪ್ರಥಮ ಬಾದಶಹಾನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಣ್ಯ ಹೊರ ತೆಗೆದರು. ಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ (೪-೬-೧೬೭೪) 'ಹೋನ್' ಎಂಬ ಸುವರ್ಣ ನಾಣ್ಯ ಮತ್ತು 'ಶಿವರಾಯಿ' ಎಂಬ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯ ಹೊರ ತಂದನು. ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ರಾಜಾ ಶಿವಛತ್ರಪತಿ ಎಂದು ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಅರ್ಧ ಶಿವರಾಯಿ ನಾಣ್ಯ (ಅರ್ಧನಾಣ್ಯ)ಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಇದ್ದಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ಇತರ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ಕೂಡಾ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆದರ ನಂತರ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಸಂಗಡ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟಾ ಅಥವಾ ಕಮಿಶನ ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವ ರೂಡಿಯಿತ್ತು. ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಾರೆ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಡೆಯಿಂದ (ಖಂಡ) ಕರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಾಂದವಡ, ಮಿರಜಿ, ರಕಟಿ, ಗಜವಾಡಿ, ಭಾತವಾಡಿ, ತ್ರಿಶೂನಿ, ಮುಂತಾದ ಅನೇಕತೆ ಪ್ರಕಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಫಾರ್ಸಿ ರೂಪಾಯಿ ೧೭೫ ಗ್ರೇನ್ (೧ ತೊಲೆಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು) ಹಾಗೂ'ಸುರತೀ' ರೂಪಾಯಿಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯವು 'ಡಬು' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿವರಾಯಿಯ ತೂಕಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಆಲಮಗಿರಿ, ಪೇಶ್ವಾಯಿ ನಾಣ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಮೋಹರ ಮತ್ತು ಹೋನ್ ಬಂಗಾರದವು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ೧೩-೧೪- ರೂಪಾಯಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬೆಳ್ಳಿಯವು ಇದ್ದವು. ದಿಲ್ಲಿ, ಮೋಹರ ರುಕೆ, ಟಕ್ಕಾ, ಅಶ್ರಫಿ, ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನ ಎಷ್ಟೋ ನಾಣ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ವಿನಿಮಯದ ಕೋಷ್ಟಕವಿದ್ದುದರಿಂದ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಳಕೆಗೆ ಬಹಳೇ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ತೂತಿನ ರೂಪಾಯಿಗೆ 'ಸುಲಾಖಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖೊಟ್ಟಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಗಣಪತಿಯ ಮುಖವಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪೇಶ್ವೆಯರು ಟಂಕಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆ ನಾಣ್ಯಗಳೆಂದು ಅವರು ಹೊರಡಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಪೋರ್ತುಗೀಜ, ಡಚ್, ಫ್ರೆಂಚ್ ವಣಿಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ

ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸರ ಮತ್ತು ನವಾಬರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರ ಮುದ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಫಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಆದರ ಮುದ್ರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಕ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಡಾಲಿನ ಆಕಾರದ ಪೃಥ್ವಿಗೋಲವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದರು. ಫ್ರೆಂಚರು ಮಾತ್ರ ಮೊಗಲರ ಪದ್ಧತಿಯ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪದ್ಧತಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಅವರ ಕೆಲ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿದ್ದವು. ತಾಮ್ರದ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಶ್ ಎನ್ನುವ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಲಿಲೀಯ ಹೂವು ಮತ್ತು ಕೋಳಿಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಂದು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜ ಮುದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಡಾಲಿನ ಚಿತ್ರವಿದ್ದವು. ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ನೋಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ರೂಪಾಯಿಯ ಜನ್ಮಕಥೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಚಲಾವಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಇನ್ನು ಮನೋರಂಜನೆಯ ಮಾತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಇ.ಸ. ೧೩೨೫ರಲ್ಲಿ ಮುಹಮ್ಮದ ತಘಲಕನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅಂದಿನ ಆ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಳ್ಳಿಯದಿದ್ದು ಒಂದು ತೊಲೆಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ನಂತರ ಇ.ಸ. ೧೫೪೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಒಂದು ತೊಲೆ ಭಾರತ (೧೭೮ ಗ್ರೇನ್) ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದರ ಜನಕ ಷೇರಶಹಾ ಸೂರಿ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜರ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಲಿತಲ್ಲಿದ್ದವು, ಆದರೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಈ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕರು ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ಪ್ರಕಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರಾಜರಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವ ಹವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರಿನಿಂತ ತರುವಾಯ ಈಸ್ಟ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನಂತರ ಆದರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈಸ್ಟ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ವಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಈ ಕಂಪನಿಯವರು ೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ, ೧೮೨೫ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ, ಟಂಕಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ವಿಲಿಯಂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ೧ ತೊಲೆಯ ಬೆಳ್ಳಿ ರೂಪಾಯಿ, ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ, ಪಾವರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಇ.ಸ. ೧೮೩೫ ರಿಂದ ೧೮೫೪ರ ವರೆಗೆವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೊರಬಂದವು (ಮೊಹರವು ೧೬ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯುದು.) ಮುಂದೆ ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ ಕಾಲು ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ದುಡ್ಡು ಮತ್ತು ಪೈಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಈ ರಾಣಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೫ ಹಾಗೂ ೧೦ ರೂಪಾಯಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು. ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯ ಎಲ್ಲ ನಾಣ್ಯಗಳು ಇಡಿಯಾಗಿ ಈಗ ಅಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವುಗಳ ಸೆಟ್ಟಿನ ಬೆಲೆ ೬೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ಹೋಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಪೌಂಡನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಸಫಲ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಮುಂದೆ ೧೮೩೭ರಲ್ಲಿಯು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿರುವ ರಾಣಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಣಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟ ಸಹಿತ ರೂಪಾಯಿ ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು.

ಮುಂದೆ ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ೭ನೇ ಎಡ್ವರ್ಡ ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬರಲು, ಅವನ ಚಿತ್ರದ ಒಂದು ತೋಲೆ, ಅರ್ಧ ತೋಲೆ, ಪಾವ ತೋಲೆಯ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಅದರಂತೆ ದುಡ್ಡುಗಳು, ಪೈಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಅದರ ನಂತರ ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಪಂಚಮ ಜಾರ್ಜ ಗಾದಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಮುದ್ರೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅನುಸರಿಸುವರೊಂದಿಗೆ

ನಿಕೆಲ್ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ, ನಾಲ್ಕಾಣೆ, ಒಂದು ಆಣೆ ಎರಡು ಆಣೆ ಕಿರಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಅದರಂತೆ ತಾಮ್ರದ ದುಡ್ಡುಗಳು, ಪೈಗಳು ಹೊರಬಂದವು.

ಪಂಚಮ ಜಾರ್ಜ ತಾನು ತನ್ನ ರಾಣಿ ಮೇರಿಗಾಗಿ ಹೊಸ ಸಿಂಹಾಸನ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಳೆಯ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ರೂಪಾಯಿ ಕರಗಿಸಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಚಿತ್ರದ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಅದರ ಸೊಂಡಿಲು ಟಂಕಶಾಲೆಯ ದೋಷದಿಂದ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಹಂದಿ ಆಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಜನರು ಅದನ್ನು ಕಂಡು (ಪಿಗ್ ಕಾಯಿನ್) 'ಹಂದಿ ನಾಣ್ಯ' ವೆಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಆ ಮೇಲಿನ ೬ನೇ ಜಾರ್ಜನು ಮೇಲಿನಂತೆ ರೂಪಾಯಿ, ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿ, ಪಾವಲಿ, ಚವಲಿ, ಆಣೆ ದುಡ್ಡು ಮುಂತಾದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಈ ಕಾಲದವರೆಗೆ ರೂಪಾಯಿ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಧ್ವನಿ (ಛಣಿ) ಇತ್ತು. ಜನರು ಖರೇ ನಾಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಖೊಟ್ಟಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಒಗೆದು, ಬಾರಿಸಿ ನೋಡಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಯಾವದಾದರೊಂದು ಸತ್ಯಮಾತಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯ ನಾಣ್ಯದ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. "ನಮ್ಮ ಗಟ್ಟೀರೂಪಾಯಿ ಛಣಿ ಛಣಿ ಎಂದು ಭಾರಿಸುತ್ತದೆ." ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆ ನಿಜ ಮತ್ತು ಗಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿದೆ ಎಂದಂತೆ.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯ್ತು. ಆಗ ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲಿಂದ ಬಾದಶಹಾನ ಮುದ್ರೆ ಹೋಗಿ ಅಶೋಕ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಸಿಂಹಗಳ ರಾಜ ಮುದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯದ ಹೊಡೆಯ ಚಿತ್ರವಿರುವ ನಿಕೆಲ್ಲಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾಣ್ಯಗಳು ರೂಪಾಯಿ, ಆಣೆ, ಪೈ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಮಡಿಕೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಭಾರತವು ಪ್ರಜಾರಾಜ್ಯವಾದ ನಂತರ, ರೂಪಾಯಿ, ಹಾಗೂ ಪೈಸೆ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಯ್ತು. ಈಗ ೫೦ ಪೈಸೆ, ೨೫ ಪೈಸೆ, ೨೦ ಪೈಸೆ, ೫ ಪೈಸೆ, ೨ ಪೈಸೆಯವರೆಗೆ ನಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾಣ್ಯಗಳು ಇದ್ದವು. ೧ ಪೈಸೆಯ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯವಿತ್ತು. ನಿಕ್ಕೆಲ್ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಬೆಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾರಣ ೨೦,೧೦,೫,೨,೧. ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅಲ್ಯುಮಿನಿಯಂನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದವು. ಈಗ ೩,೨,೧ ಪೈಸೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೬೪ರಿಂದ ಭಾರತ ಸರಕಾರವು ಕೆಲವೊಂದು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರತಂದಿತು. ೧೯೪೭ರಿಂದ ರೂಪಾಯಿಯಲ್ಲಿಯ ಬೆಳ್ಳಿ ಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ತೂಕ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ಭಾರವು ಅರ್ಧದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ರಾಜ ಮುದ್ರೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ ಹಾಗೂ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂರವರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ರೂಪಾಯಿ ಹಾಗೂ ೫೦ ಪೈಸೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸಿದರು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಏಸಿಯಾಡ್ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಅದರ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕುಟುಂಬಯೋಜನೆ, ವಿಶ್ವಬಂಧು ದಿನ, ಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿ, ಮಹಿಳಾ ಉನ್ನತಿ, ಮಕ್ಕಳ ದಿನಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಮುಂತಾದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ನಾಣ್ಯಗಳಾದ ೧೦ ರೂಪಾಯಿ, ೫೦ ರೂಪಾಯಿ, ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಂತಹ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಯ್ತು. ೧೦, ೫೦ ಅಥವಾ ೧೦, ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮುಲ್ಯಾಂಕನದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಗೆ ಸರಕಾರ ಸಂಗ್ರಾಹಕರಿಗೆ ಮಾರುತ್ತಲಿದೆ. ಸರಕಾರವು ಈ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಗ್ರಾಹಕರು ಮಾತ್ರ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು

ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಇಂಥ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಿಲ್ಲರೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಂಡ, ಕೋರಿಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ರೂಪಾಯಿ, ೫೦ ಪೈಸೆ, ೨೫ ಪೈಸೆ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಚಲಾವಣೆಯ ಕಾಗದದ ನೋಟು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯ ಚಿತ್ರದ ೧೦ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ನೋಟು ಇತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಅಲಭ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಅದರ ಬೆಲೆ ೪೦೦ ರೂಗೆ ಏರಿದೆ. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ೧೦ ರೂಪಾಯಿ ನೋಟಿನ ಸಂಗಡ ೫ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟು ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದಿತು. ತದನಂತರದ ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೋಟಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾರ ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ೧೯೦೧ ನೇ ಇಸ್ವಿಯ ನೋಟಿನ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬರಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಳ ಮುಂಬೈ, ಮುದ್ರಾಸ ಎಂದಾಗಿ ಬರೆದು, ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು, ಆ ಮೇಲೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊರತರಲಾದ ನೋಟುಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ಬರೆಯಲಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಏಳು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಈಗ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯದ ನೋಟುಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ ೧೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟುಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟು ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದಾಗ ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ನೋಟುಗಳು ಕಳವು ಆಗಬಾರದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ○